
12
APR
2024

**NNVT
CONGRES**

**PROGRAMMA & ABSTRACTBOEK
NNvT CONGRES 2024**

Voorwoord

Het Nederlands Netwerk voor Tabaksonderzoek (NNvT) bestaat inmiddels 10 jaar! Het NNvT congres is voor alle tabaksonderzoekers in Nederland een vaste waarde geworden, een plek waar veelal jonge onderzoekers de vruchten van hun werk voor de eerste keer delen met een publiek buiten de eigen werkkring, een plek ook waar je nieuwe ideeën kunt opdoen voor nieuw onderzoek en kunt spiegelen aan die van anderen.

De Programma Commissie is er in dit jubileumjaar in geslaagd om weer een sterk programma samen te stellen uit de ingediende abstracts en symposia. Dit jaar reiken we voor de vijfde keer de Nationale Tabaksontmoediging Onderzoeksprijs uit. Met deze prijs zetten we een jonge onderzoeker in het zonnetje die zich inzet op het gebied van tabaksontmoediging. Net als vorig jaar konden jonge onderzoekers zichzelf aanmelden door een motivatie voor deze prijs in te dienen bij hun abstract. De jonge onderzoeker met de best beoordeelde abstract én motivatie wint de Nationale Tabaksontmoediging Onderzoeksprijs.

Wij zijn blij met de financiële ondersteuning van ZonMw voor het congres, waardoor we de deelnamekosten van deze editie nog steeds laag kunnen houden, ondanks een noodzakelijke verhoging van het inschrijfgeld. Wij wensen iedereen een inspirerende en leerzame dag toe!

Ook bij deze editie van het congres zijn we erg benieuwd naar hoe iedereen het congres evalueert! Laat dat ons vooral weten, bijvoorbeeld via het online evaluatieformulier dat wij na het congres via de mail naar jullie opsturen. Ideeën voor verbetering van het congres van harte welkom!

De Programma Commissie:

Prof. dr. M.C. (Marc) Willemsen (vz), Universiteit Maastricht / Trimbos-instituut

Dr. C.M. (Carlijn) van der Aalst, Erasmus MC

Dr. J.V. (Jasper) Been, Erasmus MC

Prof. Dr. D. (Daniel) Kotz, Universiteit Maastricht/Heinrich-Heine University Düsseldorf

Dr. M.A. (Mirte) Kuipers, Amsterdam UMC

Dr. E. (Eline) Meijer, LUMC

Prof. Dr. G.E. (Gera) Nagelhout, Universiteit Maastricht / Avans

Prof. Dr. S.J.H.M. (Bas) van den Putte, UvA

Dr. A.D. (Andrea) Rozema, Universiteit Tilburg

Maken het NNvT congres 2024 mogelijk!

Programma NNvT Congres 2024

Locatie: [Villa Jongerius](#) (Utrecht)

		Nr.
9.30-10.00	ONTVANGST	
10.00-10.10	PLENAIRE OPENING (LINCOLN ZEPHYR zaal)	
	<i>dagvoorzitter: Bas van den Putte</i>	
10.10-10.55	PLENAIRE KEYNOTE (LINCOLN ZEPHYR zaal)	
Spreker	Onderwerp	
Marc Willemsen	10 jaar NNvT: wat hebben we samen bereikt? <i>Terugblik op 10 jaar tabaksontmoediging</i>	<u>1</u>
10.55-11.10	UITREIKING NATIONALE ONDERZOEKSPRIJS TABAKSONTMOEDIGING (LINCOLN ZEPHYR zaal)	
11.10-11.30	PAUZE (Grand café)	
11.30-12.30	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	Stoppen met roken en ouders <i>voorzitter: Jasper Been</i>	
Linda van der Spek	- Wat zijn de werkzame elementen van stoppen-met-roken-interventies voor (aanstaande) ouders met lagere SES?	<u>2</u>
Linda van der Spek	- Financiële beloningen: wat belemmert en bevordert implementatie in een stoppen-met-rokenprogramma voor (aanstaande) ouders?	<u>3</u>
Rukiye Turkeli	- Het beste gesprek over (stoppen met) roken vanuit de identiteit en autonomie van de zwangere: co-creatie sessies met professionals en aanstaande ouders	<u>4</u>
Groente zaal	SYMPOSIUM: Roken, psychische problemen en het brein <i>voorzitter: Jorien Treur</i>	
Jorien Treur	- Roken en psychische problemen: de nieuwste causale inzichten	<u>5</u>
Margot van de Weijer	- De mogelijke rol van hersenvolume in het verband tussen roken en psychiatrische stoornissen	<u>6</u>
Emese Kroon	- Cannabis & tabak: samen meten om meer te weten?	<u>7</u>
Texaco zaal	(Lokaal) Tabaksbeleid <i>voorzitter: Mirte Kuipers</i>	
Sophie Jooren	- Ervaringen van GGD' en in het uitvoeren van lokaal tabaksontmoedigingsbeleid in Nederland	<u>8</u>
Margreet de Looze	- Op naar een rookvrije generatie? De relatie tussen nationaal tabaksbeleid en het rookgedrag van jongeren?	<u>9</u>
Margot Leegwater	- Realist evaluatie van een integrale wijkaanpak over stoppen met roken in aandacht wijken	<u>10</u>
12.30-13.15	LUNCH (Grand café)	

13.15-14.30	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	Alternatieve Tabaksproducten <i>voorzitter: Andrea Rozema</i>	
Heike Garritsen	- Vapen onder Nederlandse jongeren en jongvolwassenen: nieuwe resultaten van de Jongerenmonitor tabaks- en nicotineproducten	11
Anne Zijp	- Roken en vaperen op het vmbo: Kwalitatief onderzoek naar de huidige situatie, attitudes, en ervaringen en behoeften in rookpreventieprogramma's	12
Debbie Prijs	- Hoe interesseren we jongeren om te stoppen met roken en/of vaperen? De uitdagingen van een campagne	13
Groente zaal	Blootstelling aan tabak in de verkoopomgeving <i>voorzitter: Gera Nagelhout</i>	
Eefje Willemse	- Aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in verkooppunten in Nederland	14
Nikita Poole	- Is blootstelling aan tabak in de winkelomgeving geassocieerd met impuls aankopen?	15
Mirte Kuipers	- Waarom winkeliers wel of niet het uitstalverbod voor tabaksproducten naleven: een kwalitatief onderzoek in Amsterdam	16
Mirte Kuipers	- Blootstelling van adolescenten aan tabak in de winkelomgeving na het uitstalverbod op tabaksproducten	17
Texaco zaal	Stoppen met roken in de zorg <i>voorzitter: Carlijn van der Aalst</i>	
Eline Tommelein	- Een kort motiverend gesprek om te stoppen met roken door Belgische openbare apothekers	18
Naomi Lagerweij	- De rol van zorgverleners bij stoppen met roken: wat denken mensen met een lagere SEP die roken?	19
Laurence Belenger	- Meer kans op rookstop succes dankzij de tabakoloog	20
Kristel van Asselt	- STEP: stoppen met roken in de eerste lijn voor patiënten met kanker. Welke belemmerende en bevorderende factoren ervaren huisartsen en POH's?	21
14.30-15.00	PAUZE (Grand café)	
15.00-16.15	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	SYMPOSIUM: De rol van het sociaal domein bij stoppen met roken in kwetsbare groepen <i>voorzitter: Jeroen Bommelé</i>	22
Heike Garritsen	Dit symposium richt zich op stoppen met roken binnen het sociaal domein.	
Mirte Kuipers	- Geschiktheid van ondersteuning bij het stoppen-met-roken door organisaties binnen het sociaal domein: de perspectieven van cliënten	
Sigrid Troelstra	- Praten over stoppen met roken binnen het sociaal domein: ervaringen en tools uit twee proeftuinen	
Judith Visser	- Interactieve sessie over de rol van het sociaal domein bij stoppen met roken	
Andrea Rozema		
Annegien Langedijk		
Groente zaal	Roken en gezondheid <i>voorzitter: Eline Meijer</i>	
Iris Kramer	- Nieuwe inzichten in de paradox tussen roken en het risico op SARS-CoV-2 infectie (COVID-19): onvoldoende bewijs voor een causaal verband	23
Marieke van Aerde	- Schadelijkheid van nicotine: de hersenontwikkeling van jongeren	24
Nienke Boderie	- Socioeconomische ongelijkheid in sterfte door roken in Europa: inzicht in trends van 2000 tot 2020	25
Jasmijn Breunese	- Implementatie van effectieve kankerpreventie interventies: kansen en mogelijkheden voor Nederland binnen het Europese PIECES project	26
16.15-17.15	BORREL met hapjes/netwerken (Grand café)	

ABSTRACTBOEK NNvT CONGRES 2024

De sessies zijn in het programma chronologisch genummerd. Deze nummering komt overeen met de nummering van de symposia en abstracts in het programma. De sprekers zijn vetgedrukt.

1. 10 jaar NNvT: wat hebben we samen bereikt?

Terugblik op 10 jaar tabaksontmoediging

Spreker	Marc Willemsen
Instelling	Trimbos-instituut en universiteit Maastricht
In deze presentatie kijk ik terug op 10 jaar Nederlands Netwerk voor Tabaksonderzoek en maak ik de balans op. Hoe ontwikkelde het tabaksonderzoek zich in de afgelopen 10 jaar? Welke onderzoeksvragen zijn beantwoord, maar ook: welke vragen liggen nog open? Wat is anno 2024 de stand van zaken van het Nederlandse tabaksontmoedigingsbeleid en welke rol is hierbij weggelegd voor wetenschappelijk onderzoek?	

Stoppen met roken en ouders

2. Wat zijn de werkzame elementen van stoppen-met-roken-interventies voor (aanstaande) ouders met lagere SES?

Auteur(s)	Linda van der Spek ^{1,2} ; Tessa Scheffers-van Schayck ² ; Hans van Kippersluis ³ ; Linda Bauld ^{4,5} ; Rukiye Turkeli ⁶ ; Gera Nagelhout ^{7,8,9} ; Jasper Been ^{1,10,11}
Instelling	¹ Division of Neonatology, Department of Neonatal and Paediatric Intensive Care, Erasmus MC Sophia Children's Hospital, University Medical Centre Rotterdam; ² Department of Epidemiology, Trimbos-institute; ³ Erasmus School of Economics, Erasmus University Rotterdam; ⁴ Usher Institute of Population Health Sciences and Informatics; ⁵ SPECTRUM Research Consortium, The University of Edinburgh; ⁶ Department Public Health and Primary Care, Leiden University Medical Center; ⁷ Department of Health Promotion (CAPHRI), Maastricht University; ⁸ Onderzoeksinstituut IVO; ⁹ Avans University of Applied Sciences; ¹⁰ Department of Obstetrics and Gynaecology, Erasmus MC Sophia Children's Hospital, University Medical Centre Rotterdam; ¹¹ Department of Public Health, Erasmus MC, University Medical Centre Rotterdam.
Financier(s)	Erasmus Initiative 'Smarter Choices for Better Health' en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
E-mailadres contactpersoon	lspek@trimbos.nl

Trefwoorden:

Stoppen met roken; (aanstaande) ouders; lagere sociaaleconomische status (SES); systematic review

Inleiding:

De toegankelijkheid en effectiviteit van stoppen-met-rokeninterventies is lager voor (aanstaande) ouders met een lagere sociaaleconomische status (SES). Het doel van deze literatuurstudie is daarom om inzicht te bieden in de werkzame elementen in stoppen-met-rokeninterventies voor deze groep, door het kwantitatieve en kwalitatieve bewijs over de interventiekenmerken in relatie tot de effectiviteit systematisch te evalueren.

Methode van onderzoek:

We doorzochten elf databases en includeerden studies als de beschreven interventies gericht waren op (aanstaande) ouders met lagere SES of als de effectiviteit apart gerapporteerd werd voor deze groep. We maakten gebruik van de Behavior Change Technique (BCT) taxonomie en Template for Intervention Description and Replication (TiDIER) checklist om werkzame elementen te identificeren en te categoriseren. Daarnaast werden indicatoren voor effectiviteit, bereik en uitval onderzocht.

Resultaten:

We screenden 1570 unieke wetenschappelijke artikelen uit databases en 1806 artikelen uit referentielijsten en citaties. Uiteindelijk werden 59 artikelen geïnccludeerd. Voorlopige resultaten laten zien dat effectieve interventies voor zwangere vrouwen vaak gekenmerkt worden door voortzetting in de postpartumperiode. Beschreven interventies maakten gebruik van gedragsveranderingstechnieken (BCTs) uit gemiddeld zeven verschillende categorieën. Effectieve interventies maakten van meer verschillende gedragsveranderingstechnieken gebruik dan ineffectieve interventies. De meerderheid van de effectieve interventies zetten technieken in uit de categorieën 'social support', 'shaping knowledge' en 'natural consequences'.

Discussie:

Deze studie geeft inzicht in de werkzame elementen van stoppen-met-rokeninterventies voor (aanstaande) ouders met een lagere SES. De inzichten kunnen bijdragen aan de verbetering van de toegankelijkheid en effectiviteit van dergelijke interventies en zullen worden meegenomen in de doorontwikkeling van het landelijke programma Rookvrije Ouders.

3. Financiële beloningen: wat belemmert en bevordert implementatie in een stoppen-met-rokenprogramma voor (aanstaande) ouders?

Auteur(s)	Linda van der Spek ^{1,2} ; Leonieke Breunis ^{3,4} ; Tessa Scheffers-van Schayck ² ; Hans van Kippersluis ⁵ ; Linda Bauld ^{6,7} ; Erwin Ista ⁸ ; Jasper Been ^{1,3,9}
Instelling	¹ Division of Neonatology, Department of Neonatal and Paediatric Intensive Care, Erasmus MC Sophia Children's Hospital, University Medical Centre Rotterdam; ² Department of Epidemiology, Trimbos-institute; ³ Department of Obstetrics and Gynaecology, Erasmus MC Sophia Children's Hospital, University Medical Centre Rotterdam; ⁴ Department of Paediatrics, Erasmus MC Sophia Children's Hospital, University Medical Centre Rotterdam; ⁵ Erasmus School of Economics, Erasmus University Rotterdam; ⁶ Usher Institute of Population Health Sciences and Informatics; ⁷ SPECTRUM Research Consortium, The University of Edinburgh; ⁸ Department of Internal Medicine & Pediatric Surgery, Erasmus MC, University Medical Centre Rotterdam; ⁹ Department of Public Health, Erasmus MC, University Medical Centre Rotterdam.
Financier(s)	Erasmus Initiative 'Smarter Choices for Better Health' en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
E-mailadres contactpersoon	lspek@trimbos.nl

Trefwoorden:

Financiële beloningen; (aanstaande) ouders; stoppen met roken; systematic review

Inleiding:

Financiële beloningen hebben veel potentie om (aanstaande) ouders extra te ondersteunen bij het stoppen met roken. Om bredere implementatie te faciliteren, deden we systematisch literatuuronderzoek naar de bevorderende en belemmerende factoren bij implementatie van beloningen in stoppen-met-rokenprogramma's voor (aanstaande) ouders.

Methode:

Op systematische wijze zochten en selecteerden we wetenschappelijke literatuur en beleidsstukken waarin de implementatie van financiële beloningen in stoppen-met-rokenprogramma's voor (aanstaande) ouders werd beschreven. De kenmerken van de studies, interventies en implementatie werden weergegeven in tabellen en narratieve vorm. Implementatiefactoren werden geanalyseerd met behulp van het Consolidated Framework for Implementation Research (CFIR).

Resultaten:

De zoekactie leverde 691 unieke wetenschappelijke artikelen en 273 grijze literatuurartikelen op, waarvan respectievelijk 25 en 12 artikelen werden geïncludeerd. Het screenen van referentielijsten en citaties leverde nog 7 wetenschappelijke artikelen op. De meerderheid van deze 44 artikelen beschreef implementatie in de Verenigde Staten (n = 22) en het Verenigd Koninkrijk (n = 13). Zwangere vrouwen waren de primaire doelgroep van alle beschreven interventies. Enkele interventies waren daarnaast gericht op partners (n = 3), of vrouwen in de postpartum- (n = 3) of preconceptionfase (n = 1). De helft van de interventies vereiste biochemische validatie van stopsucces in een zorg- of onderzoekslocatie. Geïdentificeerde barrières voor implementatie waren met name beperkte precisie en validiteit van biochemische validatie, tijds- en middelenvereisten en publieke scepsis. Toegankelijke, aanvaardbare procedures, geïntegreerd in bestaande werkstructuren, bevorderen implementatie.

Discussie

Deze review biedt inzicht in uitdagingen en kansen bij het implementeren van financiële beloningen in stoppen-met-rokenprogramma's voor (aanstaande) ouders.

4. Het beste gesprek over (stoppen met) roken vanuit de identiteit en autonomie van de zwangere: co-creatie sessies met professionals en aanstaande ouders

Auteur(s)	Rukiye Turkeli ¹ ; Leonieke Breunis ^{2,3} ; Marjolein Keij ⁴ ; Matty Crone ¹ ; Eline Smit ⁵ ; Annegien Langedijk ⁴ ; Eline Meijer ¹
Instelling	¹ Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). Afdeling Public Health en Eerstelijns geneeskunde. ² Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis. Afdeling Verloskunde en Gynaecologie. ³ Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis. Afdeling Kindergeneeskunde. ⁴ Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen ⁵ Universiteit van Amsterdam (UvA). Amsterdam Center for Health Communication.
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	r.turkeli@lumc.nl

Trefwoorden

Kwetsbare zwangerschap; identiteit; autonomie; roken; gedragsverandering

Inleiding:

Voor zwangere vrouwen in kwetsbare omstandigheden is het moeilijk om te stoppen met roken. Gedragsverandering is succesvoller wanneer het nieuwe gedrag past bij identiteit (wie ben ik) en bij autonomie (een gevoel van zelf keuzes kunnen maken). Een aanpak gericht op de identiteit en autonomie van rokende zwangeren en partners kan dus effectief zijn voor het stoppen met roken. Het doel van deze studie is om een training en bijbehorende gespreksmiddelen rondom identiteit en autonomie in gedragsverandering te ontwikkelen, die aansluit bij de wensen en behoeftes van professionals en de doelgroep.

Methode:

Participatory Learning and Action (PLA) onderzoek bestaande uit vier co-creatie sessies met 5 professionals uit het medisch- en sociaal domein en 4 (aanstaande) moeders en 1 vader in kwetsbare omstandigheden. PLA is een co-creatieve methode om een gelijkwaardig en democratisch proces te waarborgen binnen onderzoeken met kwetsbare groepen.

Resultaten (voorlopig):

Het is belangrijk om tijdens de training voor professionals te focussen op het vergroten van kennis over (het belang van) identiteit, autonomie en de relatie met gedragsverandering. De eigen effectiviteit kan worden versterkt door te oefenen met gespreksmiddelen, die professionals kunnen integreren in reguliere gesprekken over roken. Voorbeelden zijn een striptekening over het conflict van roker en moeder zijn, en een set vragen over autonomie waarbij rekening wordt gehouden met onder andere de sociale omgeving en taalbarrière.

Discussie:

Tijdens het ontwikkelen van interventies en trainingen is het belangrijk om de behoeften van eindgebruikers mee te nemen en aan te sluiten op bestaande interventies en gesprekstechnieken.

SYMPOSIUM: Roken, psychische problemen en het brein

Sprekers:	<i>Voorzitter en discussieleider: Jorien Treur</i> Jorien Treur, Margot van de Weijer, Emese Kroon
<p>In deze presentatie zal een narratieve review over de relatie tussen (stoppen met) roken en mentale gezondheid gepresenteerd worden, waarin causaal bewijs uit verschillende typen epidemiologisch en genetisch onderzoek wordt meegenomen. Enkele van de genetische onderzoeken zal ik in meer detail presenteren, deze zijn gebaseerd op grote cohorten en 'biobanken' bestaande uit volwassen populatie-samples</p>	

5. Roken en psychische problemen: de nieuwste causale inzichten

Auteur(s)	Jorien L. Treur ¹ ; Gemma MJ Taylor ²
Instelling	¹ Afdeling Psychiatrie, Amsterdam UMC – locatie UvA, Amsterdam. ² Department of Psychology, University of Bath, United Kingdom
Financier(s)	ERC Starting Grant (UNRAVEL-CAUSALITY, project nr 101076686) en de Volksbond Rotterdam
E-mailadres contactpersoon	j.l.treur@amsterdamumc.nl

Trefwoorden:

Roken, Mentale gezondheid, Depressie, Causaliteit, Genetica

Inleiding:

We weten dat mensen met psychische problemen (depressie, bipolaire stoornis of psychotische stoornissen) een hogere kans hebben om (meer) te roken. Het is echter zeer lastig om te bepalen of roken causaal psychische problemen veroorzaakt of verergerd, omdat experimentele studies niet (ethisch) mogelijk zijn en observationele onderzoeksmethoden beperkingen hebben als het gaat om het testen van causaliteit.

Methode van onderzoek:

Door de resultaten van verschillende typen onderzoeksmethoden naast elkaar te leggen, wilden wij sterker causaal bewijs over roken en psychische problemen creëren. Alhoewel elke individuele methode zijn beperkingen heeft, kunnen sterke punten van andere methoden deze beperkingen aanvullen. Een methode die met name impactvol is, is Mendeliaanse randomisatie. Deze methode vergelijkt groepen mensen met een verschillend genetisch risico op roken en test of ze verschillen in psychische problemen, als zijnde een soort natuurlijk experiment. Bij het wegen van het causale bewijs, hebben we gebruik gemaakt van de 'Bradford-Hill criteria' als een raamwerk.

Resultaten:

Gebaseerd op een grote hoeveelheid literatuur, waaronder stoppen met roken studies, longitudinale cohort studies, en Mendeliaanse randomisatie studies, is er consistent bewijs dat roken een negatief effect heeft op mentale gezondheid, en dat stoppen met roken de mentale gezondheid kan verbeteren.

Discussie:

Alhoewel meer onderzoek nodig is naar de exacte (biologische) mechanismen die causale effecten van roken op mentale gezondheid kunnen verklaren, lijkt er inmiddels voldoende sterk bewijs te zijn dat het tegengaan van (beginnen met) roken gebruikt kan worden als middel om psychische problemen te voorkomen of verminderen

6. De mogelijke rol van hersenvolume in het verband tussen roken en psychiatrische stoornissen

Auteur(s)	Margot P. van de Weijer ¹ ; Shu Liu ¹ ; Anaïs Thijssen ¹ ; Robyn E. Wootton ^{2,3} ; Jentien M. Vermeulen ¹ ; Guido van Wingen ^{1,4} ; Dirk J.A. Smit ¹ ; Marcus R. Munafò ² ; Karin J.H. Verweij ¹ ; Jorien L. Treur ¹
Instelling	¹ Afdeling Psychiatrie, Amsterdam UMC, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland ² School of Psychological Science, University of Bristol, Bristol, the United Kingdom. ³ Nic Waals institute, Lovisenberg Diaconal Hospital, Oslo, Norway. ⁴ Amsterdam Brain and Cognition, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Netherland
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door de Europese Unie (ERC, UNRAVEL-CAUSALITY, project nr. 101076686) en de Volksbond Rotterdam.
E-mailadres contactpersoon	m.p.vandeweijer@amsterdamumc.nl

Trefwoorden:

roken, brein volume, depressie, schizofrenie, bipolaire stoornis

Inleiding:

We weten uit eerder onderzoek dat er een causaal, bi-directioneel verband is tussen roken en psychiatrische aandoeningen. Welke mechanismen dit verband verklaren, met name van roken naar psychiatrische aandoeningen, is nog onduidelijk. Een mogelijke verklaring is dat roken leidt tot een vermindering van brein volume, wat op den duur leidt tot psychiatrische klachten.

Methode van onderzoek:

Ons doel is om te testen of er causale effecten zijn van roken op hersenvolume, en of dat kan verklaren waarom roken het risico op psychiatrische stoornissen vergroot. We richten ons op psychiatrische stoornissen die het meest in verband zijn gebracht met roken; depressie, schizofrenie en bipolaire stoornis. Voor hersenvolumes hebben we hersenregio's gekozen waarvan we op basis van eerder onderzoek weten dat deze in volume gemiddeld kleiner zijn bij rokers dan bij niet-rokers: hippocampus, amygdala, superieure frontale cortex, laterale en mediale orbitofrontale cortex. Voor de analyses maken we gebruik van data van bestaande, zeer grote genoombrede associatie studies (N tussen 40,000 en >1 miljoen). Met deze data testen we 1) of er genetische correlaties bestaan tussen roken, hersenvolumes, en psychiatrische stoornissen, en 2) of er causale effecten zijn van roken op hersenvolume, en of deze effecten de causale relatie met psychiatrische stoornissen verklaren. We gebruiken zeer geavanceerde, statistische methoden uit de genetica, die het mogelijk maken om directe en indirecte verbanden tussen roken, hersenvolumes, en psychiatrische stoornissen te testen.

Resultaten:

Dit is een lopend project waarvan de analyses momenteel afgerond worden. De meest recente bevindingen zullen op het NNVT gepresenteerd worden

7. Cannabis & tabak: samen meten om meer te weten?

Auteur(s)	Emese Kroon ^{1,2} ; René Freichel ³ ; Lauren Kuhns ³ ; Ilya Veer ³ ; Reinout Wiers ^{3,4} ; Francesca Filbey ⁵ ; Janna Cousijn ^{1,2}
Instelling	¹ Neuroscience of Addiction (NofA) Lab, Department of Psychology, Education & Child Studies, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, The Netherlands ² Center for Substance Use and Addiction Research (CESAR), Department of Psychology, Education & Child Studies, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, The Netherlands ³ ADAPT-Laboratory Department of Psychology, University of Amsterdam, Rotterdam, the Netherlands ⁴ Centre for Urban Mental Health, University of Amsterdam, Amsterdam, the Netherlands ⁵ Department of Psychology, School of Behavioral and Brain Sciences, University of Texas at Dallas, Dallas, TX, USA
Financier(s)	This work is supported by the Netherlands Organization for Health Research and Development (Aspasia Grant No. 015.016.056) and the National Institute on Drug Abuse/National Institute of Health (1R01 DA042490- 01A1)
E-mailadres contactpersoon	kroon@essb.eur.nl

Trefwoorden:

tabak, cannabis, withdrawal, craving, MRI

Inleiding:

De combinatie van tabaks- en cannabisgebruik is heel normaal, zeker in Europa. Echter, in onderzoek naar cannabisgebruik wordt vaak weinig aandacht besteed aan tabaksgebruik en vice versa. Ons recente onderzoek focust zich dan ook op de vraag hoe tabaksgebruik invloed heeft op symptomen van cannabisverslaving en op de breinprocessen onderliggend aan verslaving.

Methode van onderzoek:

In onze recente studies hebben we door middel van netwerkanalyse gekeken naar de verschillen in symptomen van cannabisverslaving – met een specifieke focus op de rol van withdrawal symptomen - in cannabisgebruikers die zich beperken tot cannabis en cannabisgebruikers die ook tabak gebruiken (co-gebruikers). Daarnaast hebben we door middel van functionele MRI gekeken naar cue-activiteit – een potentiële biomarker van verslaving – in cannabisgebruikers die wel of geen tabak gebruiken en hen vergeleken met controle deelnemers die wel of geen tabak gebruiken.

Resultaten:

Associaties tussen het cannabisverslavingssymptomen netwerk en het withdrawal symptomen netwerk verliepen via craving in alle cannabisgebruikers, maar in co-gebruikers had craving een sterkere associatie met negatieve psychosociale effecten en depressie speelde een centralere rol in het netwerk van co-gebruikers. Daarnaast vonden we interacties tussen cannabis en tabak in cue-activiteit die lijken te wijzen op een verhoogde cannabis cue-activiteit in mensen die alleen tabak gebruiken, maar een relatieve vermindering van deze cannabis cue-activiteit in cannabisgebruikers die ook tabak gebruiken.

Discussie:

Het blijft van belang om ons te verdiepen in de interacties tussen tabak en cannabisgebruik, zowel met betrekking tot potentiële effecten op de behandeling als op het gebied van fundamentele breinprocessen onderliggend aan verslaving.

(Lokaal) Tabaksbeleid

8. Ervaringen van GGD'en in het uitvoeren van lokaal tabaksonthoudingsbeleid in Nederland

Auteur(s)	Sophie J.A. Jooren ^{1,2} ; Gemma Geuke ² ; Maria Jansen ³ ; Marc C. Willemsen ^{1,2} ; Jeroen Bommelé ²
Instelling	¹ Universiteit Maastricht, departement gezondheidsbevordering ² Trimbos-instituut, afdeling tabak. ³ Universiteit Maastricht, vakgroep Health Services Research & Academische Werkplaats Publieke Gezondheid, GGD Zuid-Limburg.
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	sjooren@trimbos.nl

Trefwoorden

Lokaal tabaksonthoudingsbeleid; GGD'en, gemeenten, uitvoeringsplannen

Inleiding

Vanwege decentralisatie van nationaal beleid, meer specifiek publiek gezondheidsbeleid, hebben lokale overheden in de Europese landen een steeds grotere verantwoordelijkheden gekregen, zoals op het gebied van tabaksonthoudingsbeleid. Eerdere studies suggereren dat het uitvoeren van lokaal tabaksbeleid niet zonder barrières komt. Deze studie kijkt daarom naar de kansen en barrières voor beleidsuitvoering van zowel rookvrije omgeving als stoppen-met-roken-zorg zoals ervaren door lokale beleidsmakers in Nederland.

Methode van onderzoek

24 GGD medewerkers zijn doelgericht geworven (*purposive sampling*) via de rookvrije generatie website waar de projectleiders van de rookvrije omgeving subsidie publiekelijk vindbaar zijn. Deze projectleiders zijn geïnterviewd over de barrières en kansen van lokaal tabaksbeleid. Interviews zijn getranscribeerd, geanalyseerd en geclassificeerd aan de hand van het gedragsveranderingswiel van Michie et al. (2012), waarbij gedrag verklaard wordt door motivatie, competentie en kansen.

Resultaten

Motivatie was een belangrijke voorwaarde om aan tabaksonthoudingsbeleid te werken. Zo werd een rookvrije omgeving algemeen gezien als motiverend om aan te werken, gezien de positieve omgevingsimpact ervan, maar bracht het ook veel praktische uitdagingen met zich mee, zoals bij de handhaving. Stoppen-met-roken was een minder motiverend thema om aan te werken, vooral omdat er geen duidelijke richtlijnen zijn en kansen liggen over wat GGD'en en gemeenten kunnen en moeten doen.

Discussie

Voor zowel rookvrije omgevingen als stoppen met roken is de rol van lokale overheden nog onvoldoende duidelijk. De nationale overheid en nationale organisaties zouden lokale overheden adequater moeten ondersteunen door te zorgen voor concrete richtlijnen en communicatie, duurzame steun te creëren en meer interregionale en gemeentelijke samenwerking te bevorderen.

9. Op naar een rookvrije generatie? De relatie tussen nationaal tabaksbeleid en het rookgedrag van jongeren

Auteur(s)	Margreet de Looze ; Henking, C.; Torsheim, T.; Currie, D.; Weber, M.; Aleman-Diaz, A.
Instelling	Department of Interdisciplinary Social Science, Faculty of Social and Behavioural Sciences, Utrecht University Department of Social Policy and Intervention, University of Oxford, UK Department of Psychosocial Science, University of Bergen, Norway School of Medicine, University of St Andrews, United Kingdom WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark Copenhagen Business School, Frederiksberg, Denmark
Financier(s)	n/a
E-mailadres contactpersoon	M.E.deLooze@uu.nl

Trefwoorden:

wekelijks roken, adolescenten, nationaal beleid, cross-nationale analyses, trend analyses

Inleiding:

Roken is nog steeds één van de grootste risico's voor de volksgezondheid. Omdat de adolescentie de levensfase is waarin de meeste rokers zijn begonnen met roken, is het relevant om te onderzoeken welke maatregelen bijdragen aan het voorkomen van (beginnen met) roken onder jongeren. Het doel van dit onderzoek was om verbanden over tijd te onderzoeken tussen nationaal tabaksontmoedigingsbeleid en de prevalentie van roken door jongeren in Europa en Canada.

Methode van onderzoek:

In deze ecologische studie werden de implementatie van nationaal tabaksontmoedigingsbeleid (MPOWER-maatregelen, zoals afgeleid van WHO-gegevens) in 36 landen en veranderingen hierin in de loop van de tijd in verband gebracht met de prevalentie van wekelijks roken onder 15-jarige adolescenten (zoals afgeleid uit data van het Health Behaviour in School-aged Children onderzoek, 2006-2014). De opgenomen MPOWER-maatregelen waren: het instellen van rookvrije zones (P), hulp aanbieden om te stoppen met roken (O), waarschuwen voor de gevaren van tabak (W), verbod op reclame afdwingen, promotie en sponsoring (E) en het verhogen van belastingen op tabak (R).

Resultaten:

Gemiddeld daalde het aantal jongeren dat wekelijks rookte van 17,7% in 2006 naar 11,6% in 2014. De daling was het sterkst tussen 2010 en 2014. Landen die in 2006 een strenger nationaal beleid hadden op het gebied van rookvrije zones (P) vertoonden een sterkere daling in het aantal jongeren dat rookte tussen 2006 na 2014. Bovendien was de daling in het percentage jongeren dat rookte sterker in landen die in de loop van de tijd een steeds strenger beleid implementeerden op het gebied van waarschuwingslabels (W).

Conclusie:

Tien jaar na de introductie van het MPOWER-pakket van de WHO zien we dat, in onze steekproef van 15-jarige jongeren, maatregelen gericht op sociale normen rond roken (d.w.z. rookvrij-beleid in openbare ruimten en beleid met betrekking tot waarschuwingslabels) gerelateerd waren aan een sterkere daling in het percentage jonge rokers.

10. Realist evaluatie van een integrale wijkaanpak over stoppen met roken in aandachtswijken

Auteur(s)	Margot Leegwater ^{1,2} ; Nikita Poole ^{1,3} ; Heike Garritsen ⁴ ; Sigrid Troelstra ⁴ ; Gera Nagelhout ^{1,3,5}
Instelling	¹ Onderzoeksinstituut IVO, Den Haag ² Platform31, Den Haag ³ Universiteit Maastricht, Maastricht ⁴ Trimbos-instituut, Utrecht ⁵ Avans Hogeschool, Breda
Financier	Pharos
E-mailadres contactpersoon	leegwater@ivo.nl

Trefwoorden:

Wijkaanpak; rookvrij leven; stoppen met roken; aandachtswijken

Inleiding:

In het programma Rookvrij Leven voor Iedereen, dat loopt van najaar 2022 tot eind 2025, stellen integrale teams van professionals en bewoners in 38 aandachtswijken in Nederland hun eigen wijkaanpak samen. Het doel van ons onderzoek is om de voortgang en resultaten van de wijkteams, met betrekking tot het versterken van de sociale norm, versterking van de toeleiding naar stopondersteuning en het verkrijgen van inzicht in beter passende stopondersteuning, te monitoren en evalueren.

Methode van onderzoek:

We interviewden in september 2023 tien wijkregisseurs uit wijkteams die in april en juni 2023 zijn begonnen met het ontwikkelen van hun wijkaanpak. Deze ronde interviews was de eerste van drie gesprekken verspreid over het traject. De nadruk van de interviews lag op de aanleiding en start van het traject en de teamvorming. Daarna organiseerden we een bijeenkomst met vertegenwoordigers van deze 10 wijkteams (waaronder wijkregisseurs, opbouwwerkers en cultuurvertalers) en één programma adviseur van Pharos (n=12) waarin de bevindingen door middel van 'als.., dan.., want' stellingen met de deelnemers werden verfijnd. Deze bevindingen gingen o.a. over een netwerk opbouwen, een team vormen en een vertrouwensrelatie met bewoners opbouwen. We gebruikten het Realist Evaluation framework om de contexten, mechanismes en uitkomsten in kaart te brengen.

Resultaten:

De uitkomsten van de interviews en groepsbijeenkomst laten bijvoorbeeld zien dat als ervaringsdeskundigen en sleutelfiguren worden ingezet, bewoners (meer) openstaan voor de boodschap over rookvrij leven omdat dat de communicatie laagdrempeliger maakt en bewoners de boodschap sneller voor waar aannemen en vertrouwen.

Discussie:

We bespreken met de zaal hoe de opgedane kennis over het opzetten en starten van een wijkaanpak met integrale teams het beste kan worden overgebracht en vertaald naar andere wijken.

Alternatieve Tabaksproducten

11. Vapen onder Nederlandse jongeren en jongvolwassenen: nieuwe resultaten van de Jongerenmonitor tabaks- en nicotineproducten

Auteur(s)	Heike Garritsen ¹ ; Jeroen Bommelé ¹ ; Claire de Nerée ¹ ; Sigrid Troelstra ¹ ; Esther Croes ¹ ; Marc Willemsen ¹
Instelling	¹ Trimbos-instituut, Utrecht, Nederland
Financier(s)	Ministerie van VWS
E-mailadres contactpersoon	hgarritsen@trimbos.nl

Trefwoorden:

Vapen, e-sigaretten, nicotine, jongeren, jongvolwassenen

Inleiding:

In Nederland bestaan grote zorgen over het gebruik van vapes (e-sigaretten) onder jongeren en jongvolwassenen. In oktober 2023 publiceerde het Trimbos-instituut de eerste cijfers met betrekking tot het gebruik binnen deze leeftijdsgroep, wat resulteerde in aanzienlijke media-aandacht. In deze presentatie delen we nieuwe en meer diepgaandere onderzoeksresultaten, waarbij we onder andere ingaan op de redenen van jongeren om te beginnen met vapes, de invloed van de sociale omgeving, en de factoren die jongeren kunnen motiveren om te stoppen.

Methode van onderzoek:

In 2023 hebben we een vragenlijst uitgezet onder een representatieve groep Nederlandse jongeren en jongvolwassenen (12 t/m 25 jaar). In totaal hebben 4732 deelnemers de vragenlijst volledig ingevuld.

Resultaten:

De resultaten die als input dienen voor deze presentatie worden momenteel geanalyseerd en zullen tijdens het congres voor het eerst worden gepresenteerd.

Discussie:

Idem aan de resultaten.

12. Roken en vaperen op het vmbo: Kwalitatief onderzoek naar de huidige situatie, attitudes, en ervaringen en behoeften in rookpreventieprogramma's

Auteur(s)	Anne Zijp ; Anke Versluis; Jiska Aardoom; Eline Meijer; Jessica Kieft- de Jong, Eline Meijer
Instelling	Public Health en Eerstelijngeneeskunde, Leids Universitair Medisch Centrum, Leiden, Nederland.
Financier(s)	Leids Universitair Medisch Centrum
E-mailadres contactpersoon	a.zijp@lumc.nl

Trefwoorden

Stoppen-met-roken, rookpreventie, e-sigaretten preventie, vmbo-scholen

Inleiding:

Het roken van sigaretten en e-sigaretten komt vaker voor onder leerlingen met een lager opleidingsniveau (vmbo) en preventieprogramma's lijken minder goed aan te sluiten bij deze groep. Deze studie heeft als doel de huidige situatie op vmbo scholen met betrekking tot roken in het algemeen, attitudes ten opzichte van roken en rookpreventie, evenals ervaringen en behoeften met betrekking tot een rookpreventieprogramma op school te onderzoeken en te begrijpen.

Methode van onderzoek:

Focusgroepen met leerlingen en individuele interviews met docenten op verschillende vmbo-scholen met een verschillende mate van ervaring met rook/vape preventieprogramma's. In de focusgroepen werd gebruik gemaakt van interactieve opdrachten. Kwalitatieve gegevens van de focusgroepen en individuele interviews werden geanalyseerd volgens de Framework Approach.

Resultaten (voorlopig):

E-sigaretten worden door leerlingen ervaren als minder ongezond en minder vervelend voor omstanders dan traditionele sigaretten. Leerlingen met rokende ouders geven aan niet gecorrigeerd te kunnen worden door hun ouders. Op school wordt veel gebruik gemaakt van e-sigaretten, in de klas, op toiletten en net buiten het schoolterrein. Sigaretten worden alleen buiten gerookt, wat het roken van e-sigaretten aantrekkelijker maakt. Leerlingen kopen e-sigaretten via snapchat en 'dealers' op school. Leerlingen hebben behoefte aan een open gesprek zonder veroordeling van het gedrag of inlichting van ouders.

Discussie:

Zowel sigaretten als e-sigaretten worden veel gebruikt in en rond vmbo-scholen. In het ontwikkelen van rookpreventieprogramma's is het van belang om relevante determinanten van gedrag en contextuele factoren mee te nemen. Informatievoorziening over e-sigaretten en het aanbieden van open gesprekken met leerlingen lijken waardevol.

13. Hoe interesseren we jongeren om te stoppen met roken en/of vaperen? De uitdagingen van een campagne.

Auteur(s)	Debbie Prijs
Instelling	Stoptober, Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. Onderzoek uitgevoerd door MARE
Financier(s)	Gezondheidsfondsen voor Rookvrij
E-mailadres contactpersoon	debbie.prijs@stoptober.nl

Trefwoorden:

Stoptober, jongeren, stoppen met roken, vaperen

Inleiding:

Hoe interesseren we jongeren om te stoppen met roken en/of vaperen? In dit onderzoek komen de resultaten naar voren van een onderzoek naar een conceptaanpak: 'Stoppriil'. Naast het testen van dit concept is o.a. ingegaan op kennis over de gevaren van roken/ vaperen, de ervaring en motivaties t.a.v stoppen met roken onder de jongeren.

Methode van onderzoek:

Het onderzoek is uitgevoerd middels zes onlinefocusgroepen onder jongeren die roken en/of vaperen, in de leeftijd van 16 t/m 25 jaar. De groepen zijn verdeeld over drie levensfasen: scholieren, studenten en werkenden. Er is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde gespreksleidraad.

Resultaten:

Er zijn tussen de groepen duidelijke verschillen in hoe ze in het leven staan en in hun houding ten aanzien van (stoppen met) roken/ vaperen. In het algemeen kwamen drie barrières naar voren: (1) misconcepties over de schadelijkheid van vaperen en roken en hoe verslaving werkt, (2) het zich niet (willen) identificeren als roker en (3) het onderschatten van de zwaarte van stoppen. Over het algemeen werd er weinig urgentie gevoeld om te stoppen met roken/ vaperen. Uitzondering is de groep werkende jongeren, daar begint houding en gedrag enigszins te draaien.

Discussie:

Op basis van de resultaten is besloten het Stoppriil-concept niet verder uit te werken, maar te focussen op de doorontwikkeling van Stoptober gericht op de doelgroep jongvolwassenen/werkenden. We gebruiken graag de expertise uit de zaal om te bespreken wat er nodig is om jongeren bewust te maken van de consequenties van hun rookgedrag.

Blootstelling aan tabak in de verkoopomgeving

14. Aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in verkooppunten in Nederland

Auteur(s)	Eefje Willemse ¹ ; Jeroen Bommelé ¹ ; Marc Willemsen ^{1,2}
Instelling	¹ Trimbos-instituut, Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging ² Universiteit Maastricht
Financier(s)	Ministerie van VWS
E-mailadres contactpersoon	ewillemse@trimbos.nl

Trefwoorden

Verkooppunten; tabaksaanbod; smaakaccessoires

Inleiding

De Rijksoverheid zal de komende jaren het aantal verkooppunten van tabak terugbrengen. Dit zal gevolgen hebben voor welke tabaksproducten er in de retailsector worden aangeboden en op welke verkooppunten dit gebeurt. Het Periodiek Onderzoek Tabaksaanbod Verkooppunten van het Trimbos-instituut is een jaarlijks onderzoek waarmee we in kaart brengen welke tabaksproducten winkels in Nederland aanbieden en signaleren we trends in dit aanbod.

Methode van onderzoek

In 8 willekeurig gekozen gemeenten in Nederland hebben we in oktober 2022 en oktober 2023 bij tabaksverkooppunten een vragenlijst afgenomen over het aantal en het soort tabaksproducten dat zij aanboden. We vroegen daarbij ook naar het duurste/grootste, goedkoopste en meestverkochte pakje sigaretten en shag. Verdere onderzochten we of verkooppunten producten aanboden waarmee je de smaak van tabaksproducten kunt veranderen. In totaal hebben we in 2022 bij 63 en in 2023 bij 70 tabaksverkooppunten de totale vragenlijst afgenomen.

Resultaten

Uit de meting van 2022 blijkt dat een verkooppunt gemiddeld naar schatting 86 verschillende sigarettenpakjes en 32 verschillende pakjes shag in het assortiment heeft. Daarnaast bood 73% van de ondervraagde verkooppunten bood minstens één van de uitgevraagde smaakaccessoires voor tabaksproducten aan. Momenteel vinden de analyses plaats van de meting uit 2023. In de presentatie worden de resultaten van beide metingen gedeeld.

Discussie

Uit de eerste meting kunnen we vaststellen dat het aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in verkooppunten substantieel is. Met het Periodiek Onderzoek Tabaksaanbod Verkooppunten zullen we de komende jaren de veranderingen in het landelijke tabaksproductenaanbod blijven onderzoeken.

15. Is blootstelling aan tabak in de winkelomgeving geassocieerd met impulsaankopen?

Auteur(s)	Nikita Poole ^{1,2} ; Floor van den Brand ³ ; Gera Nagelhout ^{1,4} ; Marc Willemsen ^{1,5}
Instelling	¹ Afdeling Gezondheidsbevordering, Care and Public Health Research Institute (CAPHRI), Universiteit Maastricht, Maastricht, Nederland ² Onderzoeksinstituut IVO, Den Haag, Nederland ³ Department of Family Medicine, Care and Public Health Research Institute (CAPHRI), Universiteit Maastricht, Maastricht, Nederland ⁴ Centre of Expertise Perspectief in Gezondheid, Avans Hogeschool, Breda, Nederland ⁵ Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging (NET), Trimbos-instituut, Utrecht, Nederland
Financier(s)	KWF Kankerbestrijding
E-mailadres contactpersoon	n.poole@maastrichtuniversity.nl

Trefwoorden

Impulsaankopen; winkelomgeving; blootstelling; aandachtswijk; volwassenen

Inleiding

De omgeving speelt een belangrijke rol bij impulsaankoopgedrag. Deze studie onderzoekt in hoeverre verschillende soorten blootstelling samenhangen met impulsaankopen van tabak. Daarnaast onderzoeken we of deze associatie verschilt op basis van het al dan niet wonen in een aandachtswijk, demografische kenmerken en rookgedrag.

Methode van onderzoek

Het cross-sectionele onderzoek maakte gebruik van een online vragenlijst onder 1223 Nederlandse volwassenen die roken, geselecteerd uit een paneldatabase, waarbij de helft in een aandachtswijk woonde. We onderzochten in hoeverre impulsaankopen en gemiddelde blootstelling aan tabak in de Nederlandse winkelomgeving verschillen op basis van type wijk (wel/niet aandachtswijk), demografische kenmerken en rookgedrag. Daarnaast onderzochten we de associaties tussen verschillende soorten blootstelling aan tabak in de winkelomgeving met impulsaankopen, en of deze verschillen op basis van type wijk, demografische kenmerken en rookgedrag.

Resultaten

Eerste resultaten laten zien dat de gemiddelde blootstellingscore aan tabak in de winkelomgeving significant hoger is bij mensen die in een aandachtswijk wonen, mensen die in het afgelopen jaar een stoppoging hebben ondernomen, en mensen die aangeven dat ze vaker tabak kopen. Verder worden impulsaankopen vaker gerapporteerd door mensen die het afgelopen jaar een stoppoging hebben ondernomen, een hogere intentie hebben om te stoppen met roken, vaker tabak kopen en ouder zijn. Verdere resultaten over de associaties tussen blootstelling en impulsaankopen zullen worden gepresenteerd tijdens het congres.

Discussie

De resultaten van ons onderzoek hebben mogelijke beleidsimplicaties voor tabaksverkooppunten, zoals het invoeren van een vergunningstelsel om te voorkomen dat blootstelling aan tabak in aandachtswijken hoger is dan in andere wijken.

16. Waarom winkeliers wel of niet het uitstalverbod voor tabaksproducten naleven: een kwalitatief onderzoek in Amsterdam

Auteur(s)	Mirte Kuipers¹ , Lisa Popma ¹ , Bas van den Putte ² , Anton Kunst ¹
Instelling	¹ Afdeling Public and Occupational Health, Amsterdam UMC, Universiteit van Amsterdam, Nederland ² Amsterdam School of Communication Research, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Financier(s)	Longfonds, KWF Kankerbestrijding, Hartstichting, Diabetesfonds, Trombose Stichting
E-mailadres contactpersoon	m.a.kuipers@amsterdamumc.nl
<p><u>Trefwoorden</u> Tabaksverkoopomgeving; uitstalverbod; winkeliers; naleving</p> <p><u>Inleiding:</u> In Nederland is in 2021 een verbod op het uitstellen van tabaksproducten ingevoerd voor gemakszaken. Juist in dit type winkels bleek in eerder onderzoek de naleving laag te zijn. Het doel van dit onderzoek was om te identificeren wat volgens Amsterdamse winkeliers hun nalevingsgedrag beïnvloedt.</p> <p><u>Methode:</u> In 2023 hebben wij negen interviews uitgevoerd met eigenaren of ervaren personeel van gemakszaken of andere kleine winkels (geen tabaksspecialzaken) in Amsterdam. Van deze winkels was in 2021 vastgesteld dat er onvoldoende naleving was. De interviews waren semigestructureerd en verkenden ervaringen met het implementatieproces (incl. welke hulp en informatie zij hierbij hebben ontvangen), ervaringen met nalevingscontroles, en hun mening over het uitstalverbod</p> <p><u>Resultaten:</u> Winkeliers waren doorgaans negatief over het uitstalverbod en zagen er niet het nut van in. Deelnemers ervoeren een verlies van omzet als gevolg van het uitstalverbod. Klanten wisten volgens de deelnemers wel nog altijd de winkel en de tabaksproducten te vinden. De meeste informatie over het uitstalverbod kwam van de tabaksproducenten en men ervoer beperkte steun vanuit de overheid. Praktische barrières, zoals het investeren in kasten en het ongemak van het gebruik van deuren, hadden ook invloed op het nalevingsgedrag. De belangrijkste reden om (zij het soms niet geheel) het uitstalverbod na te leven was de ervaring met of dreiging van boetes.</p> <p><u>Conclusie:</u> De handhaving op het uitstalverbod blijkt een belangrijke motivator voor de naleving van winkeliers van gemakszaken. Wel speelt er onvrede over het beleid en de communicatie vanuit overheidsinstanties.</p>	

17. Blootstelling van adolescenten aan tabak in de winkelomgeving na het uitstalverbod op tabaksproducten

Auteur(s)	Mirte Kuipers¹ , Eli Jong ¹ , Tessa van Deelen ¹ , Bas van den Putte ² , Anton Kunst ¹
Instelling	¹ Afdeling Public and Occupational Health, Amsterdam UMC, Universiteit van Amsterdam, Nederland ² Amsterdam School of Communication Research, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Financier(s)	Longfonds, KWF Kankerbestrijding, Hartstichting, Diabetesfonds, Trombose Stichting
E-mailadres contactpersoon	m.a.kuipers@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Tabaksverkoopomgeving; uitstalverbod; jongeren; blootstelling aan tabak

Inleiding:

Het uitstalverbod op tabaksproducten in gemakszaken is in 2021 geïmplementeerd om de blootstelling aan tabak in winkels te verminderen. Doel van deze studie is om de verandering in de blootstelling aan tabaksproducten in de winkelomgeving na de invoering van het uitstalverbod in Nederland te evalueren voor jongeren van verschillende opleidingsniveaus.

Methode:

We includeerden 489 observaties (285 vóór (2020), 204 na het verbod (2021)) van 356 13-17-jarige niet-rokers in vier Nederlandse steden. Ordinal Generalized Linear Mixed Models kwantificeerden veranderingen na versus vóór het verbod in zelf-gerapporteerde blootstelling aan tabaksproducten in gemakszaken en andere kleine winkels waarop de wetgeving in 2021 van kracht kwam (in 5 categorieën variërend van nooit tot elke keer). De analyse van objectief gemeten (met GPS) blootstelling wordt toegevoegd voor presentatie op het congres. We corrigeren voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en roken van vrienden. Onderwijsverschillen en interactie vóór en na het verbod werden getest (implementatie displayverbod × onderwijstraject).

Resultaten:

Implementatie van een displayverbod ging gepaard met een afname van de zelf-gerapporteerde blootstelling (OR=0,63, 95%CI=0,47-0,85). Het verschil in zelf-gerapporteerde blootstelling aan tabaksproducten in de verkoopomgeving tussen opleidingsniveaus lijkt te verkleinen over de tijd, maar kon niet met statistische significantie worden aangetoond (p voor interactie=0,057). Resultaten voor objectief gemeten blootstelling wordt toegevoegd voor presentatie op het congres.

Discussie:

Met de implementatie van het uitstalverbod is de zelf-gerapporteerde blootstelling aan tabaksproducten in de detailhandel afgenomen, en deze afname is mogelijk groter geweest onder adolescenten in lagere opleidingsniveaus.

Stoppen met roken in de zorg

18. Een kort motiverend gesprek om te stoppen met roken door Belgische openbare apothekers

Auteur(s)	Delphine Vauterin ¹ ; Eline Tommelein ² ; Lies Lahousse ¹
Instelling	¹ Eenheid Farmaceutische Zorg, Faculteit Farmaceutische Wetenschappen, Universiteit Gent, Ottergemsesteenweg 460, Gent, Belgium. ² Faculteit Geneeskunde en Farmacie, Vrije Universiteit Brussel, Laarbeeklaan 103, 1090 Jette, Belgium.
Financier(s)	Dit onderzoek ontving geen specifieke subsidie van financieringsinstanties in de publieke, commerciële of non-profitsector.
E-mailadres contactpersoon	Eline.tommelein@vub.be

Trefwoorden

Stoppen met roken, openbare apothekers, patiëntenvoorlichting, counseling, motiverende gespreksvoering.

Inleiding:

Rookstopinterventies door openbare apothekers zijn doeltreffend, maar het bewijs uit België is beperkt.

Methode van het onderzoek:

Tussen mei en juni 2021 benaderden openbare apothekers rokers die hun apotheek bezochten zonder specifieke vraag over rookstop. Ze voerden korte motiverende gesprekken met geschikte rokers en registreerden deze gesprekken vrijwillig in de apotheeksoftware. Demografische gegevens, motivatie om te stoppen en afleverinformatie werden verzameld uit de apotheekdatabanken. Dit includeert het gebruik van rookstopmiddelen, inhalatoren, hoestmiddelen, antibiotica en orale corticosteroïden (proxy's voor gezondheidsvoordelen op de korte termijn) gedurende 90 en 180 dagen na de interventie. Alle gegevens werden geanalyseerd met behulp van de Mann-Whitney U-test, χ^2 -test en binaire logistische regressieanalyse.

Resultaten:

Een brede populatie rokers werd bereikt waaronder jongeren en mensen zonder chronisch medicijngebruik. Twee op de drie rokers waren gemotiveerd om te stoppen (67,7%) en een derde van de geïncludeerde rokers (33,0%) kocht op de dag van het gesprek een rookstopmiddel (36,7% na 90 en 39,3% na 180 dagen). Rokers die gemotiveerd waren om te stoppen en die op de indexdatum een rookstopmiddel kochten, hadden na 90 dagen een significant lager gebruik van hoest- (OR = 0,37; p = 0,032) en inhalatiemedicatie (OR = 0,37; p = 0,009) dan degenen die niet gemotiveerd waren om te stoppen. De effecten waren minder uitgesproken na 180 dagen, maar nog steeds statistisch significant met een lager gebruik van inhalatoren (OR = 0,46; p = 0,031).

Discussie:

Implementatie van een rookstopinterventie in Belgische openbare apotheken kan een breed scala aan rokers, gemotiveerd om te stoppen, bereiken. Een motivatie om te stoppen is gecorreleerd met suggestieve gezondheidsvoordelen op de korte termijn.

19. De rol van zorgverleners bij stoppen met roken: wat denken mensen met een lagere SEP die roken?

Auteur(s)	Naomi van Westen-Lagerweij ¹ ; Esther Croes ¹ ; Liza Meeuwsen ² ; Niels Chavannes ² ; Eline Meijer ²
Instelling	¹ Trimbos-instituut, programma Tabak ² Leids Universitair Medisch Centrum, afdeling Public Health en Eerstelijns geneeskunde
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	NLagerweij@trimbos.nl

Trefwoorden

Percepties; lage SEP rokers; rol zorgverlener; focusgroepen

Inleiding

Rokers met een lagere sociaaleconomische positie (SEP) hebben vaak meer moeite met stoppen met roken. Zorgverleners kunnen een belangrijke rol spelen bij het stoppen met roken. Het is echter niet bekend wat de percepties zijn van lagere SEP rokers zelf: welke rol zien zij voor zorgverleners bij het stoppen met roken? Kennis hierover kan mogelijk helpen om kansen en barrières voor stoppen-met-rokenschap bij lagere SEP rokers te identificeren.

Methode van onderzoek

In 2019 werden drie focusgroepen uitgevoerd met in totaal 15 (ex-)rokers. Twee derde van de deelnemers had een laag opleidingsniveau. De focusgroepen waren onderdeel van de CONNECT-studie, met als doel om de stoppen-met-rokenschap in de huisartsenpraktijk en apotheek te verbeteren.

Resultaten

Deelnemers gaven aan dat ze verwachten dat de huisarts een gesprek over roken begint, en informeert over de mogelijkheden om te stoppen. Een open, niet-veroordelende houding van de huisarts vond men hierbij belangrijk. Sommige deelnemers gaven aan dat een stopadvies van een medisch specialist het meeste gewicht heeft. Deelnemers vonden dat apothekers en doktersassistenten onvoldoende bevoegd zijn om te adviseren over stoppen met roken.

Discussie

Gezien de verwachtingen die lagere SEP rokers hebben van huisartsen en het belang dat zij hechten aan een stopadvies van een medisch specialist, zouden artsen vaker een stopadvies moeten geven en wijzen op de mogelijkheden om te stoppen met roken. De perceptie dat bepaalde type zorgverleners zoals apothekers en doktersassistenten onvoldoende bevoegd zijn, kan een belemmering vormen voor stoppen-met-rokenschap.

20. Meer kans op rookstopsucces dankzij de tabakoloog

Auteur(s)	Dr. Belenger Laurence¹ ; Dr. Pappens Meike ¹ ; Prof. Dr. Boudrez Hedwig ² ; Dr. Schol Sandrina ¹
Instelling	¹ Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding ² Universiteit Gent, faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen
Financier(s)	Vlaamse overheid, Departement Zorg
E-mailadres contactpersoon	laurence.belenger@vrgt.be

Trefwoorden

Rookstop, rookstopbegeleiding, tabakoloog

Inleiding

De combinatie van gedragsmatige en farmacologische ondersteuning biedt de hoogste kans op rookstopsucces. In België wordt evidence-based rookstopbegeleiding aangeboden door tabakologen. Dit zijn gezondheidsprofessionals die een bijkomende universitaire opleiding 'tabakologie en rookstopbegeleiding' hebben gevolgd. De effectiviteit van gespecialiseerde rookstopbegeleiding werd reeds uitgebreid aangetoond in internationaal onderzoek. Met deze studie wordt beoogd na te gaan of deze resultaten ook gelden voor de tabakoloog werkzaam in België.

Methode van onderzoek

Dit cross-sectioneel onderzoek vergelijkt de succespercentages van 666 rokers die in 2020 probeerden te stoppen met roken, 'met' (n = 214) of 'zonder' (n = 452) begeleiding door een tabakoloog. Als uitkomstvariabelen werden twee maten van zelf-gerapporteerde abstinentie, zowel 'continue abstinentie' (CA) als 'puntprevalentie' (PP), ingebracht in logistische regressie-analyses.

Resultaten

Volgens beide maten van abstinentie werden er hogere succespercentages gevonden in de groep 'met' begeleiding (CA 52.8%, PP 63.1%) dan de groep 'zonder' begeleiding (CA 32.7%, PP 39.8%). Begeleiding was een significante voorspeller van het rookstopsucces, zelfs na controle voor medische problemen, rookprofiel, voorgaande rookstop pogingen en het gebruik van farmacologische hulpmiddelen (ORCA = 2.929 [1.917 – 4.476], Z (1) = 24.678, p < .001; ORPP = 3.190 [2.097 – 4.854], Z (1) = 29.351, p < .001).

Discussie

In lijn met de bestaande internationale literatuur wordt de werkzaamheid van gedragsmatige ondersteuning door een tabakoloog bevestigd. Door zich te laten begeleiden door een tabakoloog verhogen rokers hun kans op een succesvolle rookstop.

21. STEP: stoppen met roken in de eerste lijn voor patiënten met kanker. Welke belemmerende en bevorderende factoren ervaren huisartsen en POH's?

Auteur(s)	Stegmann, ME ¹ ; Brandenburg, D ¹ ; Dejdar, J ¹ ; Asselt van KM²
Instelling	¹ Universitair medisch centrum Groningen ² UMC Utrecht, Huisartsgeneeskunde
Financier(s)	Stichting Stoffels Hornstra
E-mailadres contactpersoon	k.m.vanasselt-2@umcutrecht.nl

Trefwoorden

Stoppen met roken; kanker; huisartsenpraktijk; praktijkondersteuner

Inleiding

Verschillende soorten kanker worden mede-veroorzaakt door roken. Soms is de werkzaamheid van de behandeling van kanker beter als patiënten stoppen met roken. Daarnaast is het risico op hart- en vaatziekten en ook op uitzaaiingen na de behandeling van kanker lager bij patiënten die stoppen. Hoewel huisartsen patiënten ondersteunen bij stoppen met roken (bij longziekten, diabetes en cardiovasculaire aandoeningen), is het nog geen gebruikelijke zorg om patiënten met kanker daarbij te ondersteunen.

Methode van onderzoek

In dit kwalitatieve onderzoek gaan we met huisartsen en praktijkondersteuners in gesprek over welke drempels er zijn om rokers met kanker te helpen, welke rol e-health kan spelen en welke kennis en vaardigheden ontbreken bij de zorgverleners. Volgens purposive sampling zullen 15 huisartsen en 15 praktijkondersteuners worden geïncludeerd of tot data-saturatie. We analyseren de verbatims aan de hand van thematische analyse.

Resultaten

Uit de tot nu toe gevoerde interviews komt naar voren dat patiënten met kanker vaak niet structureel in beeld zijn in de huisartsenpraktijk en dat zorgverleners bang zijn dat het benoemen van stoppen met roken door deze patiënten als ongepast zal worden ervaren. Zorgverleners die een patiënt goed kennen lijken minder drempels te ervaren.

Discussie

Kennis over bevorderende en belemmerende factoren kan helpen om de zorg voor patiënten met kanker die roken en daarmee willen stoppen in de huisartsenpraktijk te verbeteren. De bevindingen worden gebruikt voor een pilot interventie voor stoppen met roken bij patiënten met en na kanker in de huisartsenpraktijk.

22. SYMPOSIUM: De rol van het sociaal domein bij stoppen met roken in kwetsbare groepen

Voorzitter en discussieleider: *Jeroen Bommelé*

Sprekers: Heike Garritsen; Mirte Kuipers; Sigrid Troelstra; Judith Visser; Andrea Rozema; Annegien Langedijk

Samenvatting

Dit symposium richt zich op stoppen met roken binnen het sociaal domein. Het symposium start met drie korte presentaties, zowel vanuit de praktijk als de wetenschap. Vervolgens vindt er een interactieve sessie plaats waarin we samen met de congresdeelnemers verschillende thema's rondom stoppen met roken binnen het sociaal domein zullen verkennen.

1. Korte presentaties / pitches (+/- 30 minuten)

- Een sociaal werker vertelt over zijn/haar ervaring met het bespreken van roken en stoppen met roken met cliënten en welke uitdagingen hierin spelen. We hebben goed contact met meerdere sociaal werkers die binnen de projecten meewerken. We nodigen een van hen hiervoor uit (met kleine compensatie vanuit projectbudget) en stemmen de inhoud verder af.
- Door onderzoekers van het Amsterdam UMC en het Trimbos-instituut over twee lopende onderzoeken gericht op stoppen met roken binnen het sociaal domein. Zie de onderstaande abstracts voor de inhoud van deze presentaties.

Abstract onderzoek Amsterdam UMC

Geschiktheid van ondersteuning bij het stoppen-met-roken door organisaties binnen het sociaal domein: de perspectieven van cliënten

Mensen met een lagere sociaaleconomische positie (SEP) zijn moeilijk te bereiken en effectief te ondersteunen binnen de standaard stoppen-met-roken-zorg. Aangezien het sociaal domein een veelbelovende nieuwe omgeving kan zijn om deze uitdagingen aan te gaan, zouden de perspectieven van cliënten moeten worden onderzocht. In de studie wordt de geschiktheid van het sociaal domein voor het bieden van stoppen-met-roken-ondersteuning onderzocht en de redenen hiervoor, vanuit het perspectief van mensen met een lage SEP die regelmatig roken of gerookt hebben.

Semi-gestructureerde interviews werden gehouden met 19 personen die regelmatig roken (N = 14) of in het verleden regelmatig hebben gerookt (N = 5). Ze werden geworven via professionals werkzaam binnen het sociaal domein. Deelnemers hebben contact gehad met professionals werkzaam in Amsterdam Noord en moesten minstens twee van de drie criteria van een lage SEP vervullen. De gegevens werden geanalyseerd met behulp van een thematische benadering.

Deelnemers beschouwen het sociaal domein als geschikt voor het bieden van ondersteuning bij het stoppen-met-roken, omdat professionals betrokken zijn en er een vertrouwensband wordt opgebouwd. Professionals bieden persoonlijke ondersteuning met een holistische benadering. Organisaties binnen het sociaal domein bevinden zich in de buurt, cliënten zijn er bekend mee, ze bieden ondersteuning zowel in groeps- als individuele setting en kunnen aanvullende ondersteunende (groeps-)activiteiten aanbieden. Een aantal deelnemers uitte twijfels over de timing van de ondersteuning, het feit dat de benodigde ondersteuning de expertise van professionals zou kunnen overstijgen, en het gebrek aan nazorg.

Het sociaal domein biedt een extra mogelijkheid voor het bieden van ondersteuning bij het stoppen-met-roken dat aansluit op de situatie van mensen met een lagere SEP. Er moet worden gekeken hoe ondersteuning in het sociaal domein kan worden geoptimaliseerd en in hoeverre deze ondersteuning dan daadwerkelijk effectief zal zijn in verhogen van het stopsucces.

Abstract onderzoek Trimbos-instituut

Praten over stoppen met roken binnen het sociaal domein: ervaringen en tools uit twee proeftuinen

Introductie: Mensen met een lagere sociaaleconomische positie roken vaker en ervaren meer moeite bij stoppen met roken. Professionals uit het sociaal domein kunnen roken bespreekbaar maken en de toeleiding naar stophulp verbeteren. Zij ervaren echter verschillende barrières in het bespreken van roken. Wat zijn deze barrières en welke tools kunnen hen helpen om het gesprek over roken te beginnen?

Methode: In twee proeftuinen (in Oss en Utrecht) is een aanpak ontwikkeld om de rol van professionals in het sociaal domein bij stoppen met roken te vergroten. In 2022 en 2023 is met behulp van verschillende onderzoeksmethoden – waaronder

groepsgesprekken en interviews – in kaart gebracht hoe professionals het bespreken van roken en stoppen met roken ervaren. Tevens zijn er verschillende tools (door-)ontwikkeld en getest die het gesprek over roken kunnen vergemakkelijken.

Resultaten en discussie: Tijdens het symposium zullen we de ervaringen van professionals met betrekking tot het bespreekbaar maken van roken presenteren. Daarnaast zullen we een aantal tools presenteren die door professionals als nuttig zijn ervaren om het gesprek over (stoppen met) roken te voeren.

2. Interactieve sessie over de rol van het sociaal domein bij stoppen met roken (+/- 35 minuten)

In deze interactieve sessie maken we gebruik van de ‘wereldcafé’-methode. Hierbij gaan groepen deelnemers met elkaar in gesprek, waarbij aan iedere tafel een ander thema centraal staat. De thema’s zijn onderverdeeld in 1) onderzoek, 2) beleid en 3) praktijk. Alle thema’s richten zich op vraagstukken over de rol van het sociaal domein bij stoppen met roken. Aan elke tafel wordt een van de volgende vragen beantwoord:

Thematafel 1 – ‘Onderzoek’: Wat voor onderzoek zouden we nog moeten uitvoeren?

Thematafel 2 – ‘Beleid’: Wat voor kansen zien we met betrekking tot implementatie van regionaal of landelijk beleid?

Thematafel 3 – ‘Praktijk’: Hoe kunnen de onderzoeksresultaten van beide projecten (het beste) benut worden in de praktijk?

De aanwezigen worden verdeeld in groepjes, verspreid over drie tafels. Elke tafel wordt begeleid door een gespreksleider (een van de organisatoren van het symposium). Op elke tafel ligt een groot vel papier waarop de deelnemers hun ideeën noteren met betrekking tot de gestelde vraag over het thema van die tafel. Na ongeveer 7 minuten roteert de helft van elke groep naar de volgende tafel met de klok mee, terwijl de andere helft tegen de klok in draait. Dit proces wordt herhaald totdat iedereen elke tafel heeft bezocht. Hierdoor gaan deelnemers in verschillende samenstellingen in gesprek over diverse onderwerpen.

Het resultaat van de sessie is de creatie van drie posters waarop groepen elkaars ideeën hebben aangevuld met betrekking tot het thema.

3. Plenaire discussie (+/- 10 minuten)

De gespreksleiders presenteren de resultaten van de posters en de groep gaat hierover in discussie. Het doel van de discussie is om met de groep tot een beeld te komen van de mogelijkheden en uitdagingen, en aanknopingspunten voor vervolgonderzoek op dit thema. Dit symposium richt zich op stoppen met roken binnen het sociaal domein. Het symposium start met drie korte presentaties, zowel vanuit de praktijk als de wetenschap. Vervolgens vindt er een interactieve sessie plaats waarin we samen met de congresdeelnemers verschillende thema’s rondom stoppen met roken binnen het sociaal domein zullen verkennen.

23. Nieuwe inzichten in de paradox tussen roken en het risico op SARS-CoV-2 infectie (COVID-19): onvoldoende bewijs voor een causaal verband

Auteur(s)	Iris Kramer ¹ ; Yinjie Zhu ² ; Naomi A. van Westen-Lagerweij ^{1,3} , Louise H. Dekker ^{2,4} ; Jochen O. Mierau ^{5,6,7} ; Esther A. Croes ¹
Instelling	¹ Nederlands Expertisecentrum Tabaksontmoediging, Trimbos-instituut ² Afdeling Interne Geneeskunde, Divisie Nefrologie, Rijksuniversiteit Groningen ³ Afdeling Gezondheidsbevordering, Universiteit Maastricht ⁴ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) ⁵ Afdeling Economie, Econometrie en Financiën, Rijksuniversiteit Groningen ⁶ Lifelines Cohort Study and Biobank, Groningen ⁷ Team Strategie & externe betrekkingen, Rijksuniversiteit Groningen
Financier(s)	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
E-mailadres contactpersoon	ikramer@trimbos.nl

Trefwoorden

rokersparadox, SARS-CoV-2 infectie, COVID-19, causaliteit, Bradford hill criteria

Inleiding

Eerdere studies vonden een 'rokersparadox', waarbij mensen die roken beschermd lijken te zijn tegen SARS-CoV-2-infectie (COVID-19). Dit is in tegenspraak met dat rokers over het algemeen kwetsbaarder zijn voor (luchtweg)infecties. In deze studie hebben we de associatie tussen roken en SARS-CoV-2 infectie gevalideerd in het Lifelines cohort. Daarnaast hebben we onderzocht in hoeverre er bewijs is voor een causaal verband tussen roken en SARS-CoV-2 infectie.

Methode van onderzoek

In totaal werden 57.833 deelnemers van de Lifelines Cohort Study geïncludeerd. De rookstatus werd afgeleid uit algemene vragenlijsten, afgenomen tussen 2014-2017. De SARS-CoV-2-infectiestatus werd afgeleid uit de aanvullende COVID-19-vragenlijst tussen 2021-2022. Multivariabele logistische regressie werd gebruikt voor de associatie tussen rookstatus en infectiestatus. Om het bewijs voor causaliteit te onderzoeken gebruikten we een aangepaste versie van Bradford-Hill's criteria. We evalueerden de literatuur op: sterkte van de associatie (confounding), plausibiliteit, volgorde in de tijd en de studieopzet.

Resultaten

Vergeleken met nooit rokers, vonden we een verhoogd risico op SARS-CoV-2 infectie voor ex-rokers (OR=1,07, 95%BI=1,01-1,13), maar een verlaagd risico voor huidige rokers (OR=0,85, 95%BI=0,79-0,92). Echter observeerden we dat huidige rokers vaker de COVID-19 vragen niet ingevuld hadden, en dat deze non-responders een grotere kans hadden op andere risicofactoren voor SARS-CoV-2 infectie, wat deze rokersparadox mogelijk kan verklaren. Met behulp van Bradford-Hill's criteria zagen we een hoge mate van inconsistentie tussen de studieresultaten, een hoge kans op residuele confounding en geen duidelijk bewijs voor biologische plausibiliteit.

Discussie

Er is onvoldoende bewijs voor een associatie tussen roken en SARS-CoV-2 infectie. Toekomstige studies bevatten idealiter een koppeling met de PCR-testresultaten van nationale registers om vertekening te beperken.

24. Schadelijkheid van nicotine: de hersenontwikkeling van jongeren

Auteur(s)	Marieke van Aerde ¹ , Lisa Koster ¹ , Marc Willemsen ¹
Instelling	¹ Trimbos-instituut, programma Tabak
Financier(s)	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
E-mailadres contactpersoon	MAerde@trimbos.nl

Inleiding

De gezondheidsrisico's van tabaksgebruik zijn al decennialang bekend. Tabaksfabrikanten hebben in de afgelopen jaren verschillende alternatieve nicotineproducten ontwikkeld, zoals e-sigaretten. Hoewel de e-sigaret bedoeld zou zijn als minder schadelijk product voor mensen die al roken, weten we inmiddels dat e-sigaretten met name populair zijn onder jongeren. Met name het gebruik van nicotine op jonge leeftijd leidt tot zorgen, vanwege de effecten die nicotine heeft op de ontwikkeling van de hersenen van jongeren.

Methode van onderzoek

We hebben via PubMed literatuur verzameld over de relatie tussen nicotinegebruik en de (hersen)ontwikkeling van jongeren. We hebben ons zoveel mogelijk gebaseerd op (systematische) literatuuroverzichten. De resultaten van deze literatuurstudie presenteren we in een factsheet.

Resultaten

Trends in het gebruik van nicotineproducten onder jongeren is met name reden tot zorg omdat de hersenen zich blijven ontwikkelen, zelfs tot in de twintiger jaren. In deze periode zijn jongeren/ adolescenten gevoeliger voor de belonende effecten van nicotine en ervaren ze minder negatieve gevolgen. Verder kan nicotine langdurige effecten hebben op de hersenen, waardoor de werking van de hersenen blijvend verandert. Dit is vooral zo bij hersengebieden die verband houden met aandacht, emoties en cognitieve functies.

Discussie

Omdat adolescenten in het bijzonder gevoelig zijn voor het ontwikkelen van nicotineverslaving zouden juist zij zo min mogelijk toegang moeten kunnen krijgen tot nicotinehoudende producten. Het is daarom belangrijk dat er maatregelen genomen en gehandhaafd worden die hier voor zorgen.

25. Sociaaleconomische ongelijkheid in sterfte door roken in Europa: inzicht in trends van 2000 tot 2020

Auteur(s)	Nienke W. Boderie ^{1,2} ; Alyson van Raalte ^{3,4} ; Jasper V. Been ^{1,5,6} ; Frank J. van Lenthe ¹ ; Wilma Nusselder ¹
Instelling	¹ Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg, Erasmus MC, Erasmus Universitair Medisch Centrum, Rotterdam ² International Max Planck Research School for Population, Health, and Data Science ³ Max Planck Instituut voor Demografisch Onderzoek, Rostock, Germany ⁴ Max Planck - Universiteit van Helsinki Centrum voor Sociale Ongelijkheden in Populatie Gezondheid (MaxHel) ⁵ Afdeling Neonatale en Kinder Intensive Care, Divisie Neonatologie, Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Erasmus Universitair Medisch Centrum, Rotter ⁶ Afdeling Verloskunde en Gynaecologie, Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Erasmus Universitair Medisch Centrum, Rotterdam
Financier(s)	Smarter Choices for Better Health
E-mailadres contactpersoon	n.boderie@erasmusmc.nl

Trefwoorden

Sociaaleconomische ongelijkheid, sterfte, demografie, roken

Inleiding

Roken is wereldwijd de belangrijkste factor voor ziekte en vroegtijdige sterfte, maar deze gevolgen zijn niet gelijkmatig over de samenleving verdeeld. Ondanks enorme inspanningen om ze te verminderen, worden sociaaleconomische gezondheidsverschillen groter.

Methode van onderzoek

Sterftet cijfers naar geslacht, leeftijdsgroep, opleidingsniveau en doodsoorzaak voor België, Denemarken, Estland, Finland, Italië (Turijn), Letland, Oostenrijk, Spanje (Barcelona), Zweden en Zwitserland tussen 2000 en 2020 zijn gebruikt. Middels overlevingstafels is levensverwachting voor elke groep uitgerekend. De Preston-Glei-Wilmoth (PGW)-methode werd gebruikt om de aan roken toe te schrijven sterfte tussen het 50e en 80e levensjaar te schatten. Middels decompositie-analyse werden veranderingen in levensverwachting uitgesplitst naar veranderingen toe te schrijven aan roken en niet toe te schrijven aan roken.

Resultaten

We observeerden 350.755 longkanker sterfgevallen. Levensverwachting tussen 50 en 80 jaar was 0,5 tot 3 jaar korter door roken-gerelateerde sterfte. Relatieve ongelijkheid in sterfte en levensverwachting nam toe voor alle landen, maar de bijdragen door roken daalde onder mannen. Sterfte door roken nam toe onder vrouwen, voornamelijk onder diegenen in de laagste opleidingsgroep.

Discussie

Roken-gerelateerde sterfte blijft een belangrijke factor blijft in sociaaleconomische verschillen in levensverwachting in Europa. Vooral onder vrouwen is de piek in aan roken toe te schrijven sterfte nog niet bereikt. Het goede nieuws is dat laagopgeleide mannen de grootste verbetering ondervinden van de vermindering van het roken - het slechte nieuws is dat zij niet dezelfde winst lijken te boeken in de vermindering van sterfte door andere oorzaken dan roken. De behoefte aan maatregelen ter bestrijding van tabaksgebruik groot.

26. Implementatie van effectieve kankerpreventie interventies: kansen en mogelijkheden voor Nederland binnen het Europese PIECES project

Auteur(s)	Jasmijn Breunese ¹ , Bethany Hipple Walters ¹ , Sigrid Troelstra ¹ , Marc C. Willemsen ^{1,2}
Instelling	¹ Trimbos-instituut, programma Tabak ² Universiteit Maastricht
Financier(s)	Horizon Europe
E-mailadres contactpersoon	jbreunese@trimbos.nl

Trefwoorden

Kankerpreventie; Tabak; Interventies; Europa; Implementatie

Inleiding

30-45% van alle kankergevallen wereldwijd is te voorkomen, met roken als een van de belangrijkste vermijdbare risicofactoren. Hoewel verschillende interventies effectief zijn gebleken in gecontroleerde omgevingen, is er in het vervolg vaak sprake van ineffektieve implementatie. Dit kan te maken hebben met een inadequate aanpassing van interventies aan de lokale context of behoeften van belanghebbenden of door gebruik van niet-passende implementatiestrategieën. Het PIECES-project (voluit: "Towards large-scale adaption and tailored implementation of evidence-based primary cancer prevention programmes in Europe and beyond") richt zich op de kloof tussen wetenschappelijk bewijs en de praktische uitvoering van kankerpreventie interventies, waaronder tabaksontmoediging. Het doel is om beleidsmakers handvaten te bieden om evidence-based interventies aan te passen aan lokale barrières, om zo bereik en effectiviteit te vergroten.

Methode

Dit internationale project beoogt 1) een Europese databank voor kankerpreventie interventies te ontwikkelen, inclusief informatie over de werkingsmechanismen, evidentie en implementatie; 2) een geïntegreerde online toolkit te creëren voor het selecteren, aanpassen en implementeren van bewezen interventies; en 3) de effectiviteit van deze toolkit te onderzoeken, verbeteren en te verspreiden.

Resultaten/Discussie

Dit project biedt de kans om wetenschappelijke kennis en expertise over tabak te delen, maar ook om preventieprogramma's binnen Europa te verspreiden. De eerste resultaten van de ontwikkeling van de databank zullen gedeeld worden. Daarnaast zal er ook ingegaan worden op welke interventies en ervaringen wij vanuit Nederland kunnen bijdragen en wat de meerwaarde van deze databank is. We zullen reflecteren op mogelijkheden die dit grootschalige project ons kan bieden. Een vraag die centraal zal gaan staan is waar onderzoekers, zorgverleners, beleidsmakers en eindgebruikers van de interventies behoefte aan hebben.